

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1922 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående en provisorisk lag om intagande av vissa alkoholister å anstalter, som omförmälas i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 81, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava herrar *Alfred Petrén* och *von Koch* hemställt, att riksdagen för sin del ville antaga nedanstående provisoriska lag.

Lag

om intagande av vissa alkoholister å anstalter, som omförmälas i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården den 14 juni 1918.

1 §.

Har Konungens befallningshavande jämlikt lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 förordnat om intagande å allmän anstalt för vård av alkoholister av person, som tidigare vårdats å sådan anstalt minst sex månader, må han, därest föga utsikt finnes för hans förbättrande genom anstaltsvården, kunna intagas å anstalt, som omförmäles i 31 och 33 §§ av lagen om fattigvården den 14 juni 1918, om vid densamma finnes särskild avdelning, vilken av Konungen godkänts för mottagande av dylika alkoholister.

2 §.

För avdelning, som i 1 § sägs, skall i tillämpliga delar gälla vad som stadgas i 16—22 §§ samt 24 § i lagen om behandling av alkoholister.

Konungen meddelar för varje sådan avdelning närmare bestämmelser.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1923 och gäller intill den 31 december 1928.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för ifrågavarande förslag, tillåter utskottet sig hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i den ordning, § 46 riksdagsordningen föreskriver, begärt yttrande av socialstyrelsen. Det yttrande, som i anledning härav inkommit, finnes fogat såsom bilaga vid detta utlåtande och tillåter sig utskottet att hänvisa till dess innehåll.

Utskottet.

Såsom av motiveringen till motionen framgår är det tvenne syften, vilkas tillgodoseende avsetts med motionärernas framställning, nämligen dels beredandet av ökade möjligheter för vård av alkoholister å de allmänna alkoholistanstalterna i riket och dels avskiljande från statens vårdanstalt för manliga alkoholister vid Venngarn av de recidiverande alkoholister, om vilkas förbättrande föga utsikt förefinnes.

För bedömandet av de spörsmål, som motionärernas framställning sålunda avser, tillåter sig utskottet att inledningsvis lämna följande redogörelse angående de allmänna alkoholistanstalterna i riket.

Enligt lagen om behandling av alkoholister den 30 juni 1913 må i den ordning, som i samma lag stadgas, förordnas om intagande å allmän alkoholistanstalt av personer, vilka äro hemfallna åt dryckenskap och i följd därav finnas antingen vara farliga för annans personliga säkerhet eller eget liv, eller utsätta hustru eller barn, som de äro skyldiga att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård, eller ock ligga fattigvården eller sin familj till last. Med vården å sådan anstalt åsyftas, att de därstädes intagna skola genom arbete och moralisk påverkan sättas i stånd att återgå till ett nyktert och ordentligt levnadssätt.

Av allmänna anstalter för vård av alkoholister finnas två slag, nämligen dels av staten för sådant ändamål upprättade anstalter (statsanstalter) och dels s. k. erkända anstalter eller av landsting, kommun, förening, stiftelse eller annan för samma ändamål anordnade anstalter, vilka av Konungen erkänts såsom allmänna.

För vård av *manliga* alkoholister finnes inrättad en statsanstalt å Venngarns kungsgård i Stockholms län*) med ett platsantal av 100, men med möjlighet till en ej obetydlig överbeläggning. Dessutom har i anknäring till statens tvångsarbetsanstalt vid Svartsjö sedan hösten 1920 funnits anordnad en för särskilda, nedan närmare omförmälda kategorier av manliga alkoholister avsedd statsanstalt med f. n. omkring 50 platser, men likaledes med möjlighet till en avsevärd utökning av nämnda platsantal. Vidare finnas för närvarande i verksamhet trenne ävenledes för manliga alkoholister avsedda, s. k. erkända anstalter, nämligen arbetshemmet Björknäs i Uppland med ett platsantal av 22, därav 15 med företrädesrätt för personer från Stockholms stad, Floda koloni i Jämtland med ett platsantal av 20 och Göteborgs stads alkoholistanstalt vid Lerjeholm med ett platsantal av 27, sistnämnda anstalt i mån av utrymme öppen jämväl för personer från andra orter.

Enligt det för statsanstalten vid Venngarn gällande reglementet är denna anstalt i första hand avsedd för dels sådana alkoholister, som med hänsyn till deras föregående förhållande, såsom dåligt uppförande under tidigare vistelse å vårdanstalt, begångna svårare brott eller dylikt, förutsätts ej lämpligen kunna vårdas å erkänd anstalt, och dels sådana, vilka, efter att hava intagits å sistnämnda slags anstalter, prövats icke kunna därstädes behållas utan att äventyra sin eller andra där internerades ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel. Enligt anstaltens reglemente må emellertid å densamma, allt efter utrymmet, emottagas även andra alkoholister.

Medan erkända anstalter närmast äro avsedda för mera godartade och lättskötta alkoholister, avser åter statsanstalten vid Svartsjö att emottaga — förutom sådana alkoholister, vilka, oaktat de äro behäftade med sjukdom, medförande smittofara eller påkallande sjukhusvård, icke ingå å sjukvårdsinrättning — svårartat disciplinära alkoholister.

Initiativet till inrättandet av sistnämnda statsanstalt togs av 1920 års riksdag, som i samband med att ett av Kungl. Maj:t då framlagt förslag

*) Upprättad därstädes i och med ikraftträdandet av alkoholislagen den 1 augusti 1916, men sedermera förlagd till förutvarande lägerplatsen Salbohed från och med den 1 augusti 1918 till den 1 oktober 1921, då anstalten åter förflyttats till Venngarn.

rörande uppförande av en ny statsanstalt för vård av manliga alkoholister å Ventholms kungsgård i Stockholms län ställdes å framtiden anslog erforderliga medel till anordnandet av berörda anstalt i och för tillgodoseendet av det då överhängande behovet av ökade vårdmöjligheter. I den skrivelse, som riksdagen i ämnet avlät till Kungl. Maj:t, anfördes bl. a. följande: Genom att statens tvångsarbetsanstalt vid Svartsjö enligt riksdagens beslut dåmera icke längre komme att äga fångvårdsanstalts karaktär, hade en tidigare dryftad plan att dit förlägga en s. k. bottenanstalt för alkoholistvården kunnat med större framgång än tidigare upptagas till övervägande. Enligt vad riksdagens vederbörande utskott genom överläggning med sistnämnda anstalts direktör inhämtat, hade också därstädes en sådan minskning i antalet omhändertagna tvångsarbetare ägt rum, att både lokaler och större delen av den erforderliga personalen skulle kunna avskiljas från tvångsarbetsanstalten för en där anordnad alkoholistanstalt. Därigenom komme kostnaderna för en sådan, därstädes organiserad vårdverksamhet att kunna nedbringas till ett mycket lågt belopp. Denna anordning, som omedelbart läte sig åvägabringas, behövde ej heller i något avseende föregripa en framtida större och mera definitiv lösning av anstaltsorganisationen för alkoholistvården. Upprättades en kompletterande anstalt vid Svartsjö, borde dit remitteras de mest svårhanterliga alkoholisterna och i första hand sådana med kriminell förtid. Finge ett dylikt utskiljande ske vid Salbohed*), skulle detta, på samma gång därmed ökad tillgång på vårdplatser beredd, säkerligen på anstaltvården därstädes utöva en i hög grad god inverkan. Att anstaltsvården vid Svartsjö, ställd under ledning av direktören för tvångsarbetsanstalten, skulle ur disciplinär synpunkt hava lättare att komma till rätta med dessa svårhanterliga element, än vad fallet vore vid Salbohed, funnes det enligt riksdagens mening all anledning att antaga.

Kungl. Maj:t, som av riksdagen bemyndigades att med avseende å den tillämnade anstaltens organisation, drift och övriga därmed sammanhängande frågor fatta de beslut, vartill förhållandena kunde giva anledning, reglerade hithörande förhållanden genom bl. a. utfärdandet av en från och med 1921 års ingång gällande stadga av den 23 december 1920 för statens tvångsarbetsanstalter och för statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö. Enligt denna stadga äger socialstyrelsen i sin egenskap av uppsiktsmyndighet över alkoholistvården besluta *dels* om överflyttning till nämnda vårdanstalt av å annan allmän alkoholistanstalt intagen manlig alkoholist, som gör sig

*) Motsvarande, enligt vad av det föregående framgår, nuvarande Venngarmsanstalten.

skyldig till rymning, våldsamt uppviglande eller hotfullt uppträdande, enständig arbetsvägran eller annan tredska eller på annat sätt äventyrar anstaltens behöriga verksamhet, och dels, på framställning av vederbörande länsstyrelse eller nykterhetsnämnd, om direkt intagande å samma vårdanstalt av manlig alkoholist, angående vilken slutligt förordnande meddelats om hans intagande å allmän alkoholistanstalt, och om vilken med hänsyn till av honom undergången bestraffning för brott eller hans föregående i övrigt anledning föreligger till antagande, att han, därest han intages å annan anstalt än den vid Svartsjö, skall, på sätt ovan sägs, äventyra anstaltens verksamhet. Därest å alkoholistanstalten vid Svartsjö intagen person provas icke tarva vård å nämnda anstalt eller kunna lämpligen vårdas å annan allmän anstalt, äger jämlikt stadgan socialstyrelsen förordna om överflyttning dit av personen i fråga. Tvångsarbetsanstaltens direktör tjänstgör i sådan egenkap jämväl vid alkoholistanstalten, och är den i övrigt vid tvångsarbetsanstalten anställda personalen pliktig att, i den utsträckning sådant finnes påkallat, tjänstgöra även vid alkoholistanstalten. I stadgan föreskrives vidare, att de å alkoholistanstalten vid Svartsjö intagna skola så vitt möjligt hållas skilda från å tvångsarbetsanstalten därstädes intagna tvångsarbetare, samt att de för de senare gällande bestämmelser skola med vissa undantag i tillämpliga delar lända till efter rättelse jämväl med avseende å de å alkoholistanstalten intagna. Medan enligt det för anstalten vid Venngarn gällande reglementet bestraffningsformerna för därstädes intagna bestå i lämpliga föreställningar samt inskränkningar i åtnjutna friheter eller förmåner ävensom förverkande av innestående arbetsförtjänst och i svårartade fall uti att hållas isolerade, må för de å alkoholistanstalten vid Svartsjö intagna användas följande av de för tvångsarbetarna därstädes föreskrivna former av disciplinstraff, nämligen förlust av eljest medgivna förmåner, mistning av intjänata arbetspremier samt, efter anstaltsläkarens begivande, inneslutning under högst 30 dagar i straffcell med eller utan arbete och i förekommande fall förenat med hårt nattläger under högst 8 dagar av strafftiden.

Någon statsanstalt för *kvinnliga* alkoholister, motsvarande anstalten vid Venngarn, finnes icke. Däremot är sedan den 1 juli 1921 i anknytning till statens tvångsarbetsanstalt i Landskrona anordnad en statsanstalt å 10 platser för sådana kvinnliga alkoholister, vilka motsvara den kategori av manliga dylika, som kan intagas å anstalten vid Svartsjö; och gälla tills vidare för ifrågakvarande vårdanstalt för kvinnliga alkoholister i tillämpliga

delar de stadgebestämmelser, som finnas meddelade i fråga om vårdanstalten för manliga alkoholister vid Svartsjö. Vidare finnes i verksamhet en likaledes för kvinnliga alkoholister avsedd, s. k. erkänd anstalt, benämnd Hemmet Gunnarskog, i Jönköpings län med ett platsantal av 15.

Enligt vad utskottet inhämtat voro den 25 sistlidne mars samtliga de å statsanstalten vid Venngarn befintliga 100 vårdplatserna dämera upptagna, medan av de till respektive 50 och 10 uppgående vårdplatserna å de båda övriga statsanstalterna vid Svartsjö och i Landskrona endast respektive 16 och 1 vid samma tidpunkt voro upptagna. Å de s. k. erkända anstalterna med deras sammanlagda platsantal av 69 för män och 15 för kvinnor voro samtidigt upptagna respektive 43 och 5 platser.

Av den sålunda lämnade redogörelsen framgår, att vad angår antalet tillgängliga vårdplatser å allmänna alkoholistanstalter detsamma beträffande kvinnliga alkoholister synes vara tillfyllest, medan åter i fråga om manliga dylika så näppeligen kan anses vara fallet, om vederbörlig hänsyn tages dels till den starka stegring i fråga om behovet av dylika anstaltsplatser, som den senaste tiden framträtt och alltjämt gör sig gällande, och dels därtill, att Svartsjöanstalten enligt de för densamma f. n. gällande bestämmelser ej kan tagas i anspråk för andra än viss, jämförelsevis fåtalig grupp av alkoholister. Då härtill kommer, att genom en till innevarande riksdag avlåten proposition, nr 235 — vilken av utskottet denna dag i utlåtande nr 14 tillstyrkts — föreslagits en sådan utvidgning av alkoholistlagens tillämplighetsområde, att densamma skulle komma att omfatta ännu en kategori av alkoholister, nämligen sådana, som under de två senast förflutna åren upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, framstår såsom av förhållandena synnerligen påkallat det av motionärerna framhållna önskemålet, att åtgärder snarast måtte vidtagas till beredande av ökade möjligheter för vård av alkoholister.

Även vad angår det andra till grund för motionärernas framställning liggande syftemålet eller att från statsanstalten vid Venngarn måtte avskiljas sådana recidiverande alkoholister, om vilka på grund av deras föregående föga utsikt för deras förbättrande genom anstaltsvården får anses föreligga, finner utskottet samma syftemåls förverkligande vara en angelägenhet av ej ringa vikt. Det synes nämligen utskottet ofrånkomligt, att så länge förenämnda element hopföras med sådana, som i sig äro mottagliga för anstaltens uppfostringsarbete, utsikterna till ett gynnsamt resultat av de senares anstaltsbehandling skola märkbart lida minskning.

Att för tillgodoseende av motionärernas syftemål under nu rådande ekonomiska förhållanden räkna med möjligheten av uppförande av en ny statlig anstalt eller nya erkända sådana synes utskottet i likhet med motionärerna uteslutet.

Vid sökandet av andra utvägar för ändamålet hava motionärerna och socialstyrelsen stannat i olika meningar. Motionärerna hava sålunda för sin del ansett bästa lösningen ligga däri, att, då arbetshem enligt 33 § i fattigvårdslagen genom vederbörande landstings, därmed likställda städers eller annans försorg hunnit upprättas, ifrågavarande recidiverande alkoholister omhändertoges å dessa hem, samt att i avbidan på dylika hems upprättande nu antoges en provisorisk lag av det i motionen föreslagna innehåll, enligt vilken omhändertagandet av ifrågavarande alkoholister under övergångsåren skulle ske å anstalt, som omförmäles i 31 och 33 §§*) i fattigvårdslagen, under förutsättning att vid anstalten funnes särskild avdelning, vilken av Konungen godkänts för mottagande av dylika alkoholister. Genom tillkomsten av en dylik lag hava motionärerna tänkt sig, att för Stockholms vidkommande skulle för ändamålet få tagas i användning en mindre avdelning inom stadens stora arbetsinrättning, vilken av överståthållarämbetet godkänts såsom arbetshem i enlighet med övergångsstadgandet i 90 § i fattigvårdslagen. Socialstyrelsen åter har — under framhållande att frågan huruvida den ännu föga utvecklade arbetshemsorganisationen längre fram kunde direkt komma jämväl alkoholistvården till godo, måste ställas å framtiden — funnit bästa lösningen vara att söka däri, att indikationerna för intagande å alkoholistanstalten vid Svartsjö utvidgades att omfatta jämväl nu ifrågavarande kategori av alkoholister, detta så mycket hellre som de nu gällande villkoren för intagande å anstalten vore så snäva, att anstalten hittills icke vid något tillfälle varit belagd med ens en tredjedel av nuvarande vårdplatsantalet, vilket dessutom vid behov kunde utan svårigheter eller avsevärda kostnader betydligt utökas.

Emot det av motionärerna framförda uppslaget att genom en blivande lagändring möjliggöra omhändertagandet av ifrågavarande kategori recidiverande alkoholister å sådana enligt 33 § i fattigvårdslagen upprättade arbetshem, vilka därtill av Konungen godkänts, synes utskottet ur principiell synpunkt intet vara att erinra. Den av motionärerna i anslutning till detta uppslag nu föreslagna provisoriska lagen har, såsom av motiveringen till

*) Den förra av dessa §§ innehåller bestämmelser om av fattigvårdssamhällena inrättade vårdanstalter för understödstagare (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem).

motionen framgår, närmast haft till syfte att för Stockholms stads vidkommande få å en såsom arbetshem av överståthållarämbetet godkänd avdelning av dess arbetsinrättning till vård emottaga alkoholister av nu ifrågavarande kategori. Utskottet, som berett sig tillfälle att bese nämnda arbetsinrättning, har emellertid, med hänsyn till bl. a. dess läge inne i en storstad med därmed förknippade möjligheter till olaglig spritanskaffning, funnit en anstaltsvård av sålunda tilltänkt slag icke därstädes lämpligen kunna anordnas. I saknad tillika av kännedom, huruvida i andra av rikets större städer nödiga lokala förutsättningar finnas för anordnande av sådan anstaltsvård, har utskottet icke funnit anledning att biträda det i motionen innefattade förslaget om antagandet av en provisorisk lag för förenämnda ändamål, synnerligast som den av socialstyrelsen i dess utlåtande anvisade utvägen att genom utvidgning av indikationerna för intagandet å alkoholistanstalten vid Svartsjö möjliggöra omhändertagandet därstädes av jämväl nu ifrågavarande kategori av alkoholister syntes utskottet ej lämna rum för några berättigade erinringar.

Självfallet är, att varje förslag om utökning av den kategori av alkoholister, som för närvarande vårdas å alkoholistanstalten vid Svartsjö, måste upptagas med en viss försiktighet med hänsyn därtill, att den därvarande anstalten dock till sin huvudsakliga del är en tvångsarbetsanstalt. Utskottet, som besökt platsen, har därvid funnit, att på grund av där rådande lokala förhållanden en fullständig isolering emellan de å alkoholistanstalten och tvångsarbetsanstalten intagna icke låter sig genomföras. Om ock anordningar kunna vidtagas till förhindrande av beröring mellan de båda kategorierna av internerade under vistelsen inomhus, låter en dylik isolering sig dock icke upprätthållas under arbetet eller eljest vid vistelse utomhus. Någon berättigad farhåga för att de å tvångsarbetsanstalten intagna skola kunna inverka demoraliserande å de grupper av alkoholister, som å alkoholistanstalten därstädes internerats, torde emellertid icke förefinnas. Vad särskilt nu ifrågavarande grupp av alkoholister angår, må dessutom erinras, att den till övervägande del torde komma att utgöras av individer, som tidigare varit å tvångsarbetsanstalt intagna.

Vid bedömandet av frågan, om någon betänklighet kan anses möta mot överförande av nu ifrågavarande grupp av alkoholister till alkoholistanstalten vid Svartsjö, må därjämte framhållas, att detta synes så mycket mindre böra vara fallet, som redan den nuvarande avfattningen av den för anstalten gällande stadgan berättigar att dit överföra sådana alkoholister, som å annan allmän alkoholistanstalt äventyra dennas behöriga verksamhet.

Vidkommande frågan om vilka alkoholister, som böra räknas till den nu avsedda kategorien av sådana, synes utskottet, i likhet med socialstyrelsen, det avgörande vid bedömandet därav böra vara, huruvida vederbörande på grund av sitt föregående kan betraktas såsom, praktiskt taget, oförbätterlig. Om ock prövningen härav givetvis får bero på de i de särskilda fallen förekommande omständigheterna utan alltför starkt hänsynstagande till vissa yttre grunder, synes utskottet dock den förutsättningen böra undantagslöst uppställas, att vederbörande tidigare vårdats å allmän alkoholistanstalt, så att det, på sätt socialstyrelsen ock framhållit, finnes grund för konstaterandet, vilken inverkan åstadkommits genom den tidigare anstaltsbehandlingen med den tillhörande eftervårdande verksamheten efter utskrivningen.

Ehuru motionärernas framställning blott rör sig om Venngarnsanstalten, synes det dock utskottet att, därest i enlighet med socialstyrelsens förslag möjlighet beredes att till alkoholistanstalten vid Svartsjö överföra ifrågasatt kategori av manliga alkoholister, liknande möjlighet må öppnas för överförande av motsvarande kategori kvinnliga alkoholister till alkoholistanstalten i Landskrona.

Slutligen vill utskottet erinra, att till bestridande av driftskostnader för statens vårdanstalt för alkoholister vid Svartsjö finnes i riksstaten för år 1922 uppfört ett förslagsanslag å 50,000 kronor, samt att innevarande riksdag för budgetåret 1 januari—30 juni 1923 för ändamålet anvisat ett förslagsanslag av 25,000 kronor, därvid uttalats, att, därest i anledning av förevarande motion antalet av de å anstalten å Svartsjö intagna alkoholister komma att ökas och anslagsbehovet i följd härav stegras, någon höjning av anslagsbeloppet dock ej med hänsyn till anslaget natur av förslagsanslag erfordrades.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet, som förutsätter, att innan de för den ifrågasatta anordningens genomförande nödiga bestämmelserna av Kungl. Maj:t meddelas, styrelsen för Venngarnsanstalten bliver i ärendet hörd, hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av erforderliga åtgärder för att sådana recidiverande alkoholister, om vilka, på grund av deras föregående föga utsikt till förbättring får anses föreligga, måtte kunna, i enlighet med ovan anförda synpunkter, intagas å respek-

Andra lagutskottets utlåtande Nr 15.

tive statsanstalter för alkoholister vid Svartsjö och i Landskrona.

Stockholm den 21 april 1922.

På andra lagutskottets vägnar:

Bror Petrén.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Bror Petrén, von Sydow**, *Alfred Petrén*,
greve *Spens, von Koch, Schedin, Franzén* och *Wahl*;
från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Karlsson* i Gasabäck,
Nilsson i Vibberbo*, *Holmström* i Stockholm*, *Carlsson* i Solberga*, *Svensson* i
Skönsberg, *Johansson* i Sollefteå och *Sundling**.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

R e s e r v a t i o n

av herrar *Wahl* och *Magnusson* i Kalmar beträffande viss del av motiveringen.

Kungl. Socialstyrelsen.

Stockholm den 10 februari 1922.

Bilaga.

Till riksdagens andra lagutskott.

Med anledning av att Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till riksdagens andra lagutskott senast den 10 februari 1922 överlämna av utskottet begärt yttrande över en inom första kammaren väckt motion nr 81, angående en provisorisk lag om vård av vissa alkoholister å anstalter, som i 31 och 33 §§ av fattigvårdslagen omförmälas, får socialstyrelsen anföra följande:

Alltsedan slutet av år 1919 befinner sig den organiserade alkoholistvården i en utvecklingsperiod, karaktäriserad av allmänt stegrad intresse och livlig verksamhet, såväl ifråga om det individuella skydds- och vårdarbetet som i organisatoriskt avseende. Ökningen i skydds- och vårdarbetet återspeglas i siffrorna över antalet intagningar å alkoholistanstalterna, varöver följande tablå giver en översikt:

Antal intagningar		År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921
å allmänna alkoholist- anstalter	{ tvångsinterneringar...	82	46	74	127	135
	{ frivilliga	60	45	30	53	50
	{ tillhopa	142	91	104	180	185
å enskilda anstalter	46	15	36	61	73	
Samtliga	188	106	140	241	258	

Den i tablå antydda ökningen under de båda senaste åren av verksamheten bland alkoholisterna torde icke få anses såsom endast en tillfällig reaktion mot nedgången under åren 1918 och 1919, utan lär man få räkna med att även i fortsättningen stor efterfrågan på anstaltsplatser kommer att göra sig gällande. Styrelsen erinrar i detta avseende om de åtgärder under åren 1921 och 1922 till främjande av nykterhetsnämndernas uppgifter, vartill 1921 års riksdag anvisat medel och för vilka lämnats en redogörelse i motionen nr 44 inom första kammaren.

Till mötande av det under de senaste åren stegrade behovet av anstaltsplatser samt för att bereda ökade möjligheter till en lämplig gruppering av de intagna har staten under åren 1920 och 1921 dels återflyttat den första statliga alkoholistanstalten från den provisoriska förläggningen vid Salbohed till Vennarn med dess, i förhållande till den förstnämnda förläggningen, mer än dubbelt så stora kapacitet, dels nyinrättat två för vissa kategorier av alkoholister avsedda anstalter i samband med statens tvångsarbetsanstalter vid Svartsjö och i Landskrona (jfr. Svensk författningssamling årg. 1920, nr 945 och Kungl. Maj:ts beslut den 22 juni 1921, sid. 22, 44 o. f. i medföljande publikation "Råd

och anvisningar till nykterhetsnämnderna meddelade av Kungl. socialstyrelsen och Kungl. kontrollstyrelsen"). Med inräknande av dessa båda sistnämnda, mera speciella anstalter uppgår den sammanlagda kapaciteten hos de nu verksamma 7 allmänna alkoholistanstalterna till omkring 250 platser — varav 25 för kvinnor — vartill komma ett 60-tal platser å de 3 statsunderstödda enskilda alkoholistanstalterna, vilka ju dock icke kunna mottaga enligt alkoholistlagen ingående personer. För ett rätt bedömande av dessa uppgifter må emellertid framhållas, dels att anstaltsutrymmet vid Svartsjö — f. n. 50 platser — å ena sidan icke kan tagas i anspråk för andra än i ovan åberopade författning närmare angivna kategorier av manliga alkoholister, men å andra sidan vid behov skulle utan större kostnader kunna ganska avsevärt utvidgas, dels att erkända alkoholistanstalten Floda koloni i Vemdalen, vilken har ett 20-tal platser, inom kort torde på grund av därstädes pågående järnvägsbyggnadsarbeten bliva nödsakad att åtminstone tillfälligt flytta från sin nuvarande förläggningsplats; om svårigheter att anskaffa annan, lämplig förläggning uppstå, torde möjligheten att anstalten nedläggas icke vara utesluten — någon antydning i denna riktning har dock icke gjorts från anstaltens ledning.

I vilken utsträckning de tillgängliga anstaltsutrymmena tagits i anspråk under de båda senaste åren belyses av följande tablå:

TABLÅ I.

Beläggningsfrekvensen å de allmänna samt statsunderstödda enskilda alkoholistanstalterna under åren 1920 och 1921.

	Stats- anstalter	Erkända anstalter	Samtliga all- männa an- stalter	D:o utom Svartsjö, Landskrona och Gunnarskog	Enskilda anstalter	Samtliga anstalter
<i>Antal intagna.</i>						
1920 1 januari	42	40	82	76	21	103
1 april	52	50	102	94	33	135
1 juli	54	45	99	91	38	137
1 oktober	57	63	120	108	36	156
1921 1 januari	68	71	139	121	38	177
1 april	69	69	138	119	43	181
1 juli	51	73	124	108	39	163
1 oktober	64	66	130	120	43	173
31 december	101	56	157	137	44	201
<i>Den 1 februari 1922.</i>						
antal intagna	107	56	163	143	42	205
» inkallade	5	1	6	6	1	7
» lediga	48	29	77	22	18	95
hela antalet platser	160	84	244	169	61	305
däraf % lediga	30.0	34.5	31.6	13.0	29.5	31.1

Härav framgår bland annat, att beläggningen å de allmänna anstalterna utom Svartsjö-, Landskrona- och Gunnarskog-anstalterna — vilka ju äro avsedda för speciella kategorier av alkoholister samt för kvinnor — vid början av åren 1920, 1921 och 1922 var resp. 76, 121 och 137 samt vid sistförflutna månadsskifte 143. I belysning av denna hastiga stegring framstår den nuvarande marginalen av inalles 22 lediga platser å dessa anstalter, motsvarande endast 13,0 % av hela platsantalet, såsom uppenbarligen alldeles otillräcklig. Kommer så här till, att ovanberörda nu pågående upplysningsverksamhet bland nykterhetsnämnderna antagligen torde medföra ökade anspråk på anstaltsplatser, samt att, såsom i motionen framhålls, proposition med förslag — i enlighet med riksdagens skrivelse den 16 april 1918 — till alkoholistlagens utsträckande att omfatta jämväl dem, som äro hemfallna åt dryckenskap och upprepade gånger dömts till ansvar för fylleri, lärer vara att förvänta inom kort, så inses, att frågan om anskaffande av erforderliga anstaltsutrymmen för alkoholister ånyo börjar bliva aktuell. Det är mot denna bakgrund man torde böra se det föreliggande förslaget.

Parallellt med, eller riktigare, såsom en del av problemet om anstaltsfrågans lösande inställer sig spørsmålet om skapandet av bättre möjligheter till ändamålsenlig gruppering av de å alkoholistanstalter intagna. I enlighet härmed syftar också förevarande motion till ett avlastande av de allmänna alkoholistanstalterna genom beredande av vård på annat sätt åt alkoholister, vilka genom sina föregående visat, att de icke äro lämpade att omhändertagas på anstalter, där vårdsyftet är, "att de å anstalten intagna skola genom arbete och moralisk påverkan sättas i stånd att återgå till ett nyktert och ordentligt liv" (Venngarnsreglementets § 1). Särskilt avser motionen sådana alkoholister, som tidigare upprepade gånger varit intagna å försörjningsinrättningar, och skulle dessa enligt förevarande förslag kunna interneras å arbetshem.

Emellertid framgår av efterföljande tablå II, att antalet sådana alkoholister, vilka tidigare upprepade gånger varit intagna å försörjningsinrättningar, utgör en ganska obetydlig del av samtliga intagna. Till viss del torde detta resultat visserligen bero på ofullständiga uppgifter i detta hänseende rörande de å alkoholistanstalter intagna. Vidare torde åtgärder om internering enligt alkoholistlagen av dylika notoriska försörjningshjon hittills i vissa fall hava uraktlåtit, just med hänsyn till deras oförbätterlighet och bristen på lämplig alkoholistantalt för deras omhändertagande. Även i betraktande härav synas emellertid de i tablåen meddelade siffrorna giva vid handen, att någon avsevärd lättnad icke kan beredas de öppna allmänna alkoholistanstalterna, om man — såsom åtminstone göres i motionens kasuistik — skulle inskränka sig till att till arbetshem överflytta endast dem, vilka upprepade gånger varit intagna å försörjningsanstalter o. d.

TABLÅ II.

Översikt över antalet å allmänna alkoholistanstalter intagna alkoholister under åren 1916—1921 med fördelning efter frekvensen av tidigare intagningar å tvångsarbets- och försörjningsanstalter.

Antal intagna å allmänna alkoholistanstalter under åren 1916—1921, vilka tidigare varit intagna å		tvångsarbetsanstalt nedanstående antal gånger								
		ingen gång		1 gång	2 gång	3 gång	4 gång	5 eller flera gång	Tillhopa	
		icke varnade	varnade						antal	o/o
		för lösdriveri								
försörjnings- inrättning vidstående antal gånger	{ ingen gång... (okänt)	456	46	37	27	15	7	26	614	84.1
	{ 1 eller flera gång.....	34	22	13	9	10	9	19	116	15.9
	{ därav:									
	{ 1 gång	14	4	2	2	3	3	2	30	4.1
	{ 2 gånger.....	5	2	1	—	—	1	2	11	1.5
	{ 3 „	2	3	1	—	—	—	1	7	1.0
	{ 4 „	1	5	—	1	1	1	1	10	1.4
	{ 5 el. fl. gånger	12	8	9	6	6	4	13	58	7.9
Tillhopa	{ antal	490	68	50	36	25	16	45	730	100.0
	{ o/o	67.1	9.8	6.9	4.9	3.4	2.2	6.2	100.0	—
172 eller 23.6 o/o										

Beträffande möjligheten till lämplig vård av alkoholister å avdelning, inrättad i enlighet med motionen i samband med försörjningsinrättning eller arbets- hem, har socialstyrelsen för Stockholms stads vidkommande inhämtat vissa upplysningar, vilka giva vid handen, att man icke för närvarande eller inom de närmaste åren torde kunna räkna på att där finna någon framkomlig väg. Såsom av bilagan till årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 53 framgår, befinner sig även arbetshemsorganisationen i landet i övrigt ännu på ett föga utvecklat stadium.

På grund av dessa omständigheter vill det synas socialstyrelsen, som om en, om ock blott provisorisk lösning av alkoholistvårdens anstaltsfråga icke för närvarande stode att vinna genom det i motionen framförda förslaget. Huruvida utvecklingen av arbetshemsorganisationen längre fram kan direkt komma jämväl alkoholistvården till godo är däremot en fråga, som måste ställas på framtiden.

En närmare undersökning av de kategorier av alkoholister, som i motionen avses, giver emellertid anvisning på en annan provisorisk lösning.

Som av tablå II framgår har nämligen över halva antalet av de sammanlagt 116 alkoholister, som tidigare varit intagna å försörjningsanstalter o. d., även undergått tvångsarbete, och ytterligare en femtedel har en eller flera gånger varnats för lösdriveri; över 70 % av förevarande grupp av alkoholister torde sålunda vara att hänföra till lösdrivarealkoholisternas typ.

Vid sådant förhållande synes det ligga nära till hands att beträda den utvägen att utvidga indikationerna för intagande å alkoholistanstalten vid Svartsjö till att omfatta här ifrågavarande individer, detta så mycket hellre som de nu gällande villkoren för intagande å denna anstalt äro så snäva, att anstalten hittills icke vid något tillfälle varit belagd med ens en tredjedel av nuvarande vårdplatsantal, vilket dessutom vid behov lär kunna utan svårigheter eller avsevärda kostnader betydligt utökas. Därest denna anordning vidtoges, föreligger uppenbarligen ingen anledning att därvid begränsa sig till sådana oförbätterliga, som förut varit upprepade gånger intagna å försörjningsinrättning; det avgörande vid bedömande, om Svartsjöanstalten i det särskilda fallet skall få anlitas, synes i stället böra vara, huruvida vederbörande på grund av sin föregående vandel kan betraktas såsom, praktiskt taget, oförbätterlig. Detta innebär i själva verket, att vederbörande i regel bör hava tidigare vårdats å allmän alkoholistanstalt, så att det kunnat konstateras, vilken inverkan åstadkommits genom den därstädes lämnade uppfostringsverksamheten samt — i händelse av tvångsinternering — genom den eftervårdande verksamheten efter utskrivningen. Givetvis bör även komma i betraktande, huruvida vederbörande förut varit ådömd tvångsarbete, synnerligast om detta varit fallet upprepade gånger. Som av tablå II synes, uppgår antalet å allmän alkoholistanstalt intagna, vilka tidigare undergått tvångsarbete, till icke mindre än 172 — varav hälften mera än två gånger — motsvarande närmare 25 % av samtliga. Av de återstående 558 alkoholisterna voro — enligt nedanstående tablå III — närmare 200, eller ytterligare över 25 % av samtliga, recidivister, som tidigare varit en eller flera gånger intagna å alkoholistanstalter.

TABLÅ III.

Antal intagna å allmänna alkoholistanstalter under åren 1916—1921, vilka tidigare <i>icke</i> varit å tvångsarbetsanstalter intagna.	fördelade efter antalet föregående intagningar å alkoholistanstalter.						
	ingen gång	1 gång	2 gånger	3 gånger	4 gånger	5 el. fl. ggr	Tillhopa
Förut för lösdriveri:							
<i>icke</i> varnade	329	102	27	13	8	11	490
varnade	39	17	6	2	3	1	68
Tillhopa { antal	368	119	33	15	11	12	558
{ %	65.9	21.8	5.9	2.7	2.0	2.2	100.0

Sammanställas tabläerna II och III, finner man, att endast 368, eller omkring hälften av de 730 alkoholister, som intagits å de allmänna alkoholistanstalterna i Sverige under åren 1916—1921, icke förut varit intagna å tvångsarbetsanstalt eller alkoholistanstalt. På grund av ofullständigheten i uppgifterna betecknar denna siffra dessutom den övre gränsen för detta antal¹⁾. Detta torde visa, att alkoholistanstalterna — till följd av den starka affiniteten mellan alkoholism och lösdriveri — hittills i stor utsträckning fått mottaga element, ifråga om vilka gynnsamt resultat av den individualiserade vården å dessa anstalter endast undantagsvis kan ernås. På grund av alkoholistlagens allmänpreventiva inverkan, vilken uppenbarligen gör sig starkast gällande mot de mindre djupt förfallna, kan man förvänta, att den framtida utvecklingen — med oförändrad lagstiftning och tillämpning — i stort sett kommer att gå snarast i den riktningen att skärpa detta förhållande. Då de öppna alkoholistanstalternas uppgift i främsta rummet är av positiv natur, nämligen att verka till förbättring av de intagna, men detta uppfostringsarbete tydligen försvåras och tynges i samma mån som föremålen för detsamma äro oemottagliga, är det sålunda av behovet påkallat, att åtgärder vidtagas, varigenom omsorgen om de oförbätterligas omhändertagande överflyttas till de mera slutna anstalterna, varefter de öppna kunna med större framgång ägna sig åt sitt egentliga, positiva arbete gentemot de återstående, mera uppfostringsbara elementen. De öppna alkoholistanstalternas befriande från de oförbätterliga blir särskilt eftersträvansvärt för den händelse meranämnda utvidgning av alkoholistlagen genomföres, i det denna torde komma att öka efterfrågan på vårdplatser å alkoholistanstalter, såväl i allmänhet taget som speciellt för de uppfostringsbara.

Med sammanfattning av ovanstående får socialstyrelsen sålunda, med avstyrkande av det i förevarande motion framförda lagförslaget, förorda vidtagande av sådan utvidgning i nu gällande bestämmelser för statens vårdanstalter för alkoholister vid Svartsjö och för kvinnliga alkoholister i Landskrona, att därstädes jämväl må kunna — såväl direkt som genom överflyttning från annan allmän alkoholistanstalt — intagas alkoholister, för vilken meddelats förordnande om intagande å allmän alkoholistanstalt men grundad anledning, med hänsyn till hans föregående, såsom upprepade återfall o. d., föreligger till antagande, att varaktig förbättring genom anstaltsvården icke kan vinnas. Rörande proceduren härvid synes lämpligen kunna gälla enahanda bestämmelser som i fråga om de

¹⁾ För ett klart bedömande av denna siffra, vilken måhända kan föranleda till pessimistiska betraktelser över ändamålsenligheten att offra medel till en så jämförelsevis dyrbar vård, som denna allmänna alkoholistvård är, må framhållas, att samtliga här givna statistiska uppgifter avse intagna alkoholister *med upprepning*, d. v. s. en alkoholist, som exempelvis varit intagen 3 gånger sedan år 1916, förekommer 3 gånger; har han före år 1916 icke varit intagen å alkoholistanstalt samt mellan 2:dra och 3:dje intagningen å alkoholistanstalt ådömts tvångsarbete, så kommer han att förekomma en gång vardera i följande kombinationer: 1) icke recidivist, 2) första-gångs-recidivist 3) f. d. tvångsarbetare, andra-gångs-recidivist. Det vore givetvis av intresse att verkställa motsvarande utredningar rörande de intagna *utan upprepning*, men tiden har icke medgivit detta. För här förevarande ändamål, nämligen att visa sammansättningen i olika avseenden av de intagna å alkoholistanstalterna, torde för övrigt det använda materialet vara lämpligare, eftersom ju den som flera gånger upptagit plats å sådan anstalt uppenbarligen bör "väga" mer än en, som endast en gång förekommit där.

indisciplinära, dock med den utvidgning, att jämte länsstyrelse och nykterhetsnämnd jämväl ledningen för allmän alkoholistanstalt — annan än Svartsjö eller Landskrona — till vilken ansökan om intagande av oförbätterlig alkoholist ingivits, må kunna hos socialstyrelsen göra framställning om vederbörandes direkta intagande å Svartsjö-, resp. Landskronaanstalten.

För den händelse detta förslag genomföres, synes det lämpligt att även meddela bestämmelse av den innebörd, att sådana till brott mot andras säkerhet förvunna personer, vilka straffriförklarats på grund av tillfällig sinnessjukdom vid brottets begående till följd av alkoholmissbruk, men enligt länsstyrelses förordnande, skola intagas å allmän alkoholistanstalt, må kunna, där så prövas nödigt, intagas å Svartsjö- eller Landskronaanstalten; det är särskilt kravet på största möjliga säkerhet mot rymning, som härvid gör sig gällande.

Som ovan utvecklats äro de mest trängande önskemålen i fråga om alkoholistvårdens anstaltsväsen följande tvenne: utökning av platsantalet och förbättrade grupperingsmöjligheter. Genom anlitande av den utväg, som socialstyrelsen ovan angivit, bidrager man till båda dessa syftens vinnande på det under nuvarande bekymmersamma statsekonomiske läge måhända enda möjliga sättet. Styrelsen är emellertid medveten om att man härigenom endast vinner en provisorisk lösning. Nödvändigt torde därför vara, att staten på ett mera effektivt sätt än nu stimulerar till upprättande av erkända alkoholistanstalter. Bestämmelserna i kungörelsen den 17 juni 1916 (nr 311) angående statsbidrag för anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. torde sålunda ifråga om storleken av bidragsbeloppen böra ändras, förslagsvis till likhet med motsvarande bestämmelser i kungörelsen den 7 juli 1921 (nr 371) angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av i lagen om fattigvården den 14 juni 1918 avsedda arbetshem. Vidare synes den nuvarande inskränkningen, att landsting och kommuner icke kunna komma i åtnjutande av statsbidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter, icke längre böra bibehållas.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit generaldirektören Huss, byråchefen Molin, byråchefen Järte och t.f. sekreteraren Åman.

GUNNAR HUSS.

A. ÅMAN.
